

Mindre Afhandlinger.

Hundrede Aar.

Af Hans Torbøl.

I Anledning af den sjældne Fødselsdag, idet Søren Christensen (Post) fornylig blev 100 Aar, kan der nok være Anledning til at anstille nogle Betragtninger over Tiden og Udviklingen indenfor det nævnte Aaremaal.

Saa vidt man skønner, er Udviklingen gaaet meget langsomt i disse Egne omkring Nørre Nebel ligefra Oldtiden og indtil vel for en halvfjers, firs Aar siden, da er der begyndt at komme Gang i Tingene; og disse Fremskridt f. Eks. paa Trafikens og Kultiveringens Omraade er fortsat nærmest i stigende Tempo lige til vor Tid. Derfor kan vi ogsaa formode, at der har været Skikke, Sædvaner og Mundheld gemt i disse Egne, som stammer fra en fjærn Fortid; men som allerede nu er forsvunden eller staar paa Nippet til det, fordi Dørene til den store, internationale Verden er slaaet op paa vid Gab. Af den Grund er Tiden ogsaa nu inde til at finde frem, hvad der indtil vor Tid har været eller endnu er bevaret af gammel Sæd og Tankegang. Jeg benytter da Lejligheden til at anføre et Par Eksempler.

Hundrede Aar er ikke noget langt Tidsrum i Slægtens Liv, men som Maalestok er det dog et længere Tidsrum, end vi undertiden tænker. I vor Skoletid syntes vi, det var en uendelig Tid siden Christian Fjerdes Død, eller de skaanske Provinsers Afstaaelse til Sverrig. Anderledes ser vi paa dette Tidsrum, naar vi betænker, at Søren Christensen har levet i mere end en Trediedel af denne Tid. Det er en Velsignelse at have gamle, aandsfriske Mennesker omkring sig. Tidligere Tildragelser bliver næsten samtidige, naar man taler med dem, og man føler derved, at man ligesom faar mere Overblik og en større aandelig Horizont.

Som født og boende i Skjedsbøl i Lunde Sogn var det almindeligt, at han fulgtes med de andre Præstebørn paa Hjemvejen fra Præstegaarden i Lundtang og op omtrent til Lunde Kirke. Vestjyderne var jo alle i disse Tider Handelsmænd, og en af Drengene var lidt mere fremmelig end de andre. Han handlede alle

rede som Skoledreng med Faare og Kalveskind. En Dag, Børnene havde været hos Præsten, købte han et Kalveskind af Præstekonen. Dette gik han saa og vigtede sig med der hjemad. Nu lignede de Danske sig selv ogsaa den Gang. Alt, hvad der rager op, skal dukkes. Og da de kom ud for „Kirkedamm“ (nogle store Vandhuller, som fandtes i Heden ud for den senere gamle Jordemoderbolig), slog en af Drengene Kalveskindet over Hovedet paa ham, og de andre Drengene fo'r til for at klø ham, men det blev ikke til noget; thi Stine fra Halager skreg op „ret som om han skuld' slawtes.“

Man synes, dette Optrin blandt de Lunde-Konfirmander kunde være sket i Gaar, saa levende har han skildret det, og man tænker sig om og betænker, at det skete i Aaret 1848.

Medens Menneskene omtrent er de samme, er den materielle Udvikling stor siden hans unge Dage. I Aarene 1865—69 gik han Landpost fra Nørre Nebel til Varde to Gange om Ugen, hver Tirsdag og Fredag; hver Mandag og Torsdag var han i Sønder og Nørre Bork dels for at aflevere og dels for at modtage Post. Den Gang var „Søren Post“ saa at sige den eneste Forbindelse fra disse Sogne og ud til den øvrige Verden. Den Gang gjorde han, ene Mand, det ud for alt det, som vi nu kalder Jernbane, Rutebil, Post, Telegraf, Telefonvæsen og Radio.

Forholdene her i Eggen har, som berørt, i visse Henseender ikke været stort anderledes i Middelalderen eller Oldtiden og lige indtil vore Forældres Tid.

I denne Forbindelse kan vi ogsaa tænke paa Haandværkerne. Adskillelsen mellem Landbrug og Haandværk var endnu ikke helt fuldbyrdet. I denne Forbindelse kan jeg

Den hundredaarige Kurvebinder Søren Christensen (Post) fra Nørre Nebel, født den 6. Oktober 1834, efter C. Lyngbo's Maleri.

anføre min gode gamle Ven, Therkel Christensen, som Eksempel (født $\frac{3}{5}$ 1847, død $\frac{12}{2}$ 1924). Som Dreng stod han i Lære hos Jens Legaard i Dyreby, og de gik rundt paa Gaardene med Pressejern og Alenstok for at sy for Folk efter Tur. Saaledes kan vi tænke os, at Landsbyskræderne har gjort ogsaa i Middelalderen eller Oldtiden. Dernæst gjorde han det næste Spring i Udviklingen. Han byggede et Hus paa nogle Tønder Land, som han havde faaet ud fra sin Kones Fødegaard i Skyhede, og fra nu af syede han kun hjemme. Dernæst gjorde han Springet lige ind til den nyeste Tid, idet han flyttede til Outrup Kirkeby og Station, oparbejdede en stor Skræderforretning med Butik, Skrædersvende og Lærlinge under sig. Denne Mand er jeg taknemlig i mange Retninger, blandt andet ogsaa fordi det Tøj, som gik ud fra hans Værksted, baade i Henseende til Snit, Stof og Udstyr stod paa Højde med det, som man fik fra de førende Firmaer i Hovedstaden. Jeg har i alt Fald ingensinde befundet mig saa vel som i Tøj fra hans Forretning. Her var intet at pege Fingre efter.

Men lad os fra Nutiden gaa tilbage til Middelalderen og hilse paa Therkel Christensen en Dag i hans unge Dage. En Kone, som nu er i Firserne, har fortalt mig, at hun tjente i min Fødeby, Torbøl, i sidste Halvdel af 60'erne.

En Dag havde de paa Gaarden det Uheld, at deres Griseso løb ud. Og da der ingen Karlefolk var hjemme, men de „havde Skræderne“ i Huset, maatte Skræderdrengen eller Svenden, Therkel, ned af Bordet og sammen med Pigen, min Meddeler, afsted efter den. Nu havde Folks Grisesøer ikke saa meget Flæsk paa Siderne den Gang som nu. De kunde ligefrem galoppere henad Agrene, og de to unge Mennesker fik den først retvendt og Standsning paa den et Sted i Lundager, et Par Kilometer borte.

Idet Vestjylland, som sagt, indtil vor Tid kun har haft ringe Forbindelse med Omverdenen, kan man formode, at enkelte gamle Skikke og Former for Omgang ogsaa har holdt sig lænere her end andetsteds. Her er et Eksempel: Naar man i mine unge Dage var til Gilde og traadte fra Forstuen ind i den egentlige Lejlighed, trak man Kasketten eller Hatten ned over Panden, gjorde et Skridt til højre, idet man plantede sig selv med Ryggen lige op mod Dørstolpen og sagde: Gu' Awten! En af Husets Folk kom saa med en Bakke, hvorpaa der laa Kager og Kringler, en anden med Snaps, der paa dette Tidspunkt bestod af Brændevin til Mændene og Sirup blandet med Brændevin til Kvinderne og Børnene. Først naar man havde nydt af disse Ting, lød det: „Vær' saa gue o kom fræ æ Dar.“

Hele dette dystre Optrin synes mig at minde om Oldtid og Ufredstider. En Fremmed og en Fjende var da omtrent det samme. Gæsten stryger Kasketten eller Hatten ned over Ørene for at værges Hovedet mod Slag. Saa længe han staar ved Dørstolpen, har han endnu Betingelse for at kunne værges for sig med Hænder og Arme, alt mens han glider baglæns ud af Døren; men naar han først har modtaget Husets Mad og Drikke, saa er han optaget i Laget, og saa maa der ingen gøre ham Fortræd. Først saa lyder Velkomsten.

Her er en anden vestjysk Skik fra en langt senere Tid, maa ske fra det sekstende Aarhundrede. Troeds-Lund fortæller i sin Bog, „Dagligt Liv i Norden“, om en adelig Dame, der giver sine Døtre Undervisning i Høflighed og Anstand. Og hun siger da til dem: Naar I kommer et Sted hen, og Folk byder jer noget, som I godt kan lide, saa skal I sige :Nej Tak! Denne Taktik var selvfølgelig en Forudsætning for, at der fulgte en ny Opfordring bagefter.

En saadan Nøden og Pressen havde for godt et halvt Aarhundrede siden sin „Blomstring“ her i Vestjylland, hvis man maa sige saaledes. Naar man f. Eks. blev budt den anden Kop Kaffe, saa sagde man først, hvis det skulde være rigtigt: Nej Tak! Saa fulgte en ny Nøden, og man sagde: Nej, a sejer saa møj manne Tak! Saa en fornyet Nøden og Pressen, og man sagde: Nej, a sejer ejsen Tak! Men saa kunde man heller ikke mere, og efter en fornyet Nøden sagde man: A sejer Tak, idet man ligesom værgede med venstre Haand, at der ikke skulde komme for meget i Koppen. Denne blev dernæst skænket pladderfuld, og dette var vel som Regel ogsaa ventet.

En Skik som denne, at nøde og afslaa paa Skrømt, har Tendens til at forsvinde som Dug for Solen, saa snart Portene ud til en travl og nøgtern Verden bliver aabnet; thi er Folk bleven narret blot en Gang for, hvad de ønskede og gerne vilde have, tager de næste Gang deres Fodholdsregler.

For tres—halvfjerds Aar siden kendte man næppe et Begreb, der hedder „central Beliggenhed“, Man spurgte kun om en Gaards Ydeevne. Man havde ligesom bedre Tid, og Haandværkere og Handlende besøgte nærmest kun lejlighedsvis. Saaledes mindes jeg, at vi i min Barndom havde vor Skomager boende i Skjedsbøl, Søren Posts Fødeby, ikke mindre end en Mil borte ad gangbar Vej. Nu forlanger Landboerne, at deres Handlende og Haandværkere skal bo samlede ligesom i en Klat, for at de skal

kunne løbe af den ene Dør og ind ad den anden. Tiden har Hastværk.

Selv er jeg ikke Folklorist, men det forekommer mig, at vi nærmest nu maa befinde os i sidste Del af en Tidsfrist, hvor det kan være muligt at drage Sammenligninger og Kombinationer frem. Gamle Siger og de gamles Visdomsord glemmes. Her anfører jeg blot et Eksempel, eller en Formodning; medens jeg lader andre om at finde noget, som er mere vægtigt og almen-gyldigt. Man siger som bekendt, naar det regner paa en Brylupsdag, at det regner Guld i Brudens Skød. Jeg ved ikke, hvor denne Paastand har sin Begrundelse. Her i Vestjylland siger man, det kommer af, naar det regner den Dag, at Bruden ikke har været god ved Hund og Kat. Det lyder nærmest som en Bebrejdelse til Bruden. En fornuftig Kone har jeg hørt fremsige den Formodning, at det muligvis havde noget at gøre med Freja og hendes Katte. Siden de gamle Guder gik af glemme, har man tilføjet Hund, vel fordi Hund og Kat har et godt Øje til hinanden; men dermed er det hele blevet uforstaaeligt. Muligvis kan kyndige Folk netop nu fremdrage Siger og Mundheld, der bedre end det her anførte Eksempel, kan føres tilbage til konkrete Forhold i Slægtens Liv.

Vi har i det sidste Par Menneskealdre oplevet noget. Det vidunderligste er vel nok, at vore Kommunikationsmidler saa at sige har spoleret alle Afstande. Det tager kun kort Tid at rejse Kloeden rundt, og vi kan i vor Stue høre gennem Radioen, hvad der foregaar samtidig paa den modsatte Side af Jordkloden; men netop derfor har det sin Interesse at notere de historiske Kendsgerninger fra en Tid, der i højere Grad end vor havde Rod i Fortiden. Søren Christensen har været Landpost, Murer og Blytækker tillige en Tid en bekendt Landsbymusikant. Søren Christensen binder endnu Kurve og Fejekoste. Men det lyder utroligt, at den Mand stadig lever iblandt os, som har repræsenteret alle Kommunikationsmidler fra Nr. Nebel, Lunde, Outrup til Varde og tilbage igen, samt Sønder og Nørre Bork. Man undrer sig, men bøjer sig for Kendsgerningen.
